

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ, ΕΛΕΓΚΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΣΤΕ ΚΛ.Π) (2)

2. Οι ανεξάρτητοι μηχανισμοί ελέγχου της προστασίας του περιβάλλοντος

a. Το Συμβούλιο της Επικρατείας

Το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο ήδη από την μεταπολίτευση δικαίωσε την συνταγματική του αποστολή ως του βασικότερου θεσμικού αντίβαρου στην, θέσει και εν δυνάμει, παραβίαση συνταγματικών δικαιωμάτων από την εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία και στο πεδίο του περιβάλλοντος. Δεν μπορεί να φανταστεί κανείς ποια κανονιστική εμβέλεια θα είχαν στην πράξη οι συνταγματικές, εθνικές και κοινοτικές διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος, εάν δεν υπήρχε η πλουσιότατη νομολογία του ανωτάτου ακυρωτικού μας δικαστηρίου, λ.χ. για τον δεσμευτικό και όχι απλώς κατευθυντήριο χαρακτήρα του άρθρ. 24 του Σ.1975⁹, για την κήρυξη νόμου ως αντισυνταγματικού λόγω παραβίασης της διάταξης αυτής¹⁰, για την ανάδειξη

της προστασίας του περιβάλλοντος από απλό περιορισμό της ιδιοκτησίας σε αυτοτελές συνταγματικό αγαθό¹¹, για την διεύρυνση της δικονομικής έννοιας του εννόμου συμφέροντος ούτως ώστε να συμπεριλάβει τους γενικότερους σκοπούς των αιτούντων σωματείων¹², για την στάθμιση της βλάβης στο περιβάλλον από το επίδικο έργο ή δραστηριότητα σύμφωνα με την αρχή της πρόληψης και προφύλαξης και εν τέλει την βιώσιμη ανάπτυξης¹³. Η νομολογία αυτή, που επέβαλε μια δέσμη θετικών υποχρεώσεων και μέτρων προς το νομοθέτη και τη διοίκηση, κατακρίθηκε από μερίδα της επιστήμης ως δικαστικός ακτιβισμός του Έτμήματος του ΣτΕ, ελλείπει του οποίου η κατάσταση του περιβάλλοντος στη χώρα μας νομίζω ότι θα βρισκόταν πολύ πιο υποβαθμισμένη, έρμαιο αυθαιρεσίας και ασύδοτων επεμβάσεων.

b. Ο Συνήγορος του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη¹⁴ είναι ανεξάρτητη αρχή κατοχυρωμένη στο Σύνταγμα¹⁵, αναφέρεται δηλαδή στη Βουλή, που τον εκλέγει με ευρεία πλειοψηφία και όχι σε Υπουργό, και έχει γενική αρμοδιότητα που καλύπτει όλη τη δημόσια διοίκηση και τις δημόσιες επιχειρήσεις προς έρευνα και διαμεσολάβηση για την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης, για τη διαφύλαξη της νομιμότητας και των δικαιωμάτων των πολιτών. Η αρμοδιότητά του είναι διαμεσολαβητική και οι εισηγήσεις του δεν είναι δεσμευτικές. Αποσκοπεί δια της δημόσια έκθεσης και της πειθούς στην αλλαγή της διοικητικής πρακτικής και στην εμπέδωση αρχών χρηστής διοίκησης, η δε προστασία του περιβάλλοντος ήταν το μόνο θεματικό πεδίο που μνημονευόταν ειδικά στον προ δεκαετίας ιδρυτικό του νόμο. Με μέσο όρο αναφορών περί τις 2000 κάθε χρόνο για θέματα που άπτονται της ποιότητας ζωής και του φυσικού, οικιστικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος, η ανεξάρτητη αρχή έχει αναδείξει ποικίλα ζητήματα πράξεων ή παραλείψεων της διοίκησης που απολήγουν σε προσβολή του φυσικού περιβάλλοντος, έχει πετύχει την άρση παράνομων καταστάσεων και έχει υποβάλλει νομοθετικές και διοικητικές προτάσεις σε ειδικές και στις ετήσιες εκθέσεις της προς τη Βουλή των Ελλήνων¹⁶. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι η ελληνική διοίκηση, ως προς την προστασία του περιβάλλοντος, δρα αποσπασματικά ακόμη και όταν ενεργεί κατασταλτικά και η δράση της συχνά προκαλείται ή επισπεύδεται από τη διαμεσολάβηση της Ανεξάρτητης Αρχής.

Στρατηγική ως προς το περιβάλλον: ο Συνήγορος αποβλέπει στην ευαισθητοποίηση και τον συντονισμό όλων των βαθμίδων της διοίκησης (κεντρικής, περιφερειακής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης), ώστε οι υπηρεσίες να αναπτύξουν προληπτική και αποτελεσματική δράση για την περιβαλλοντική αειφορία. Για την επίτευξη αυτού του αποτελέσματος έχουν τεθεί δυο ενδιάμεσοι στόχοι: η εξασφάλιση, τουλάχιστον, της κατασταλτικής δράσης της διοίκησης στις περιπτώσεις παραβίασης της νομοθεσίας και ο συντονισμός της δράσης των συναρμόδιων υπηρεσιών για την πάταξη φαινομένων αυθαιρεσίας.

Παράδειγμα έρευνας Συνηγόρου του Πολίτη: Κερκίνη¹⁷

Κατόπιν αναφοράς κατοίκων, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε παράνομες πράξεις του Δήμου Κερκίνης σχετικά με παραχώρηση σε ιδιώτη έκτασης που δεν ανήκε στον Δήμο αλλά ήταν δημόσια, σε παρόχθια περιοχή της λίμνης Κερκίνης, καθώς και παράνομη ανέγερση διώροφου κτίσματος και λειτουργία αναψυκτηρίου. Από την έρευνα πρόέκυψαν επίσης σφάλματα και παραλείψεις της

Κτηματικής Υπηρεσίας Ν. Σερρών¹⁸. Διαπιστώνοντας αποχρώσεις ενδείξεις για τέλεση ποινικού αδικήματος ο ΣτΠολίτη διαβίβασε το σχετικό πόρισμά του και στην οικεία Εισαγγελική Αρχή. Ωστόσο, η παρέμβαση του Συνηγόρου συνεχίστηκε με στόχο την κατεδάφιση του αυθαιρέτου και την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Υπήρξε χαρακτηριστική κωλυσιεργία της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας αν και πρόκειται για προστατευόμενη περιοχή, να εξασφαλίσει τις σχετικές πιστώσεις για την κατεδάφιση του αυθαίρετου κτίσματος.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος, απέστειλε έγγραφο στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, και τελικώς χορηγήθηκε η σχετική πίστωση στην Περιφέρεια¹⁹.

⁹ ΣτΕ 810/77 (Ολ)

¹⁰ Συγκεκριμένα του άρθρ.24 παρ.2 Σ. από τον ΓΟΚ 1973, ΣτΕ 1876/80 (Ολ)

¹¹ Πρβλ. την εξέλιξη αποφάσεων ΣτΕ 695/1986, 3135/1993, 261/1997.

¹² ΣτΕ 2510/01, 322/06

¹³ Ολ. ΣτΕ 3748/2000, 613/02.

¹⁴ Ν.2477/97, νυν Ν.3094/03, άρθρ.103 παρ.9 Συντάγματος.

¹⁵ Στο άρθρ.101^Α Σ. στην αναθεώρηση 2001 οι πέντε ανεξάρτητες αρχές που το ίδιο το Σύνταγμα κατοχυρώνει θωρακίζονται με εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και ιδίως με την ανάδειξή τους από τη Διάσκεψη των Προέδρων σε διαδικασίες εκλογής με διευρυμένη πλειοψηφία, ώρα ευρεία διακομματική συναίνεση (άρθρ.101^Α Σ). Η προσθαφαίρεση ανεξάρτητων αρχών με τη διαδικασία αυτή ανάγεται στην αρμοδιότητα του συντακτικού/αναθεωρητικού και όχι του κοινού νομοθέτη.

¹⁶ Βλ. www.synigoros.gr και www.synigoros.gr/perivallon

¹⁷ υπόθεση 9265/2005, βλ. και ετήσια έκθεση ΣτΠολίτη έτους 2007 σελ. 114, 273. βλ. το πόρισμα στην θεματική ενότητα «φυσικό περιβάλλον», www.synigoros.gr/perivallon ¹⁸ λανθασμένη αποτύπωση, στο από 2-6-04 τοπογραφικό διάγραμμα, των υψομέτρων της λίμνης, καθυστέρηση έκδοσης πρωτοκόλλου κατεδάφισης για τις αυθαίρετες κατασκευές μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας καθορισμού όχθης και παρόχθιας ζώνης και παλαιάς ζώνης στη θέση Λιμανάκι, έκδοση πρωτοκόλλου κατεδάφισης μόνον κατά του ιδιώτη κλ.π.

¹⁹ Στη συνέχεια, η Αρχή ενημερώθηκε από τη Διεύθυνση Συντήρησης Έργων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας ότι δεν προχώρησε στην κατεδάφιση, δεδομένου ότι οι τελέσαντες την αυθαίρετη κατασκευή ανέλαβαν την αποξήλωσή της. Έως σήμερα έχει κατεδαφισθεί ένα τμήμα του αυθαίρετου κτίσματος.